

Economisch-Statistische Berichten

Huishoudrekeningen

★

Mr. A. B. Raven

Winstdeling en prestatiebeloning

★

Drs. P. Vink

De ontwikkeling der rijksgarantie-
kredieten

★

W. de Ridder

Financiering eigen woningbezit

★

A. v.d. Putten

Televisie in Nederland

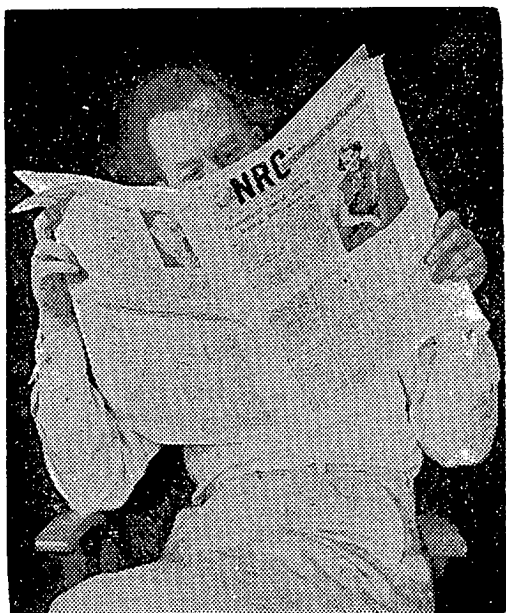
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

41e JAARGANG

No. 2038

WOENSDAG 11 JULI 1956

Er staat wat in!

Voor geen goud zou deze Nederlander in den vreemde de Weekeditie van de N.R.C. willen missen. Elke week ziet hij reikhalzend uit naar het vliegtuig, dat hem het laatste nieuws uit het vaderland brengt. Hij leest er alles in wat hij als ontwikkelde Nederlander wil en moet weten.

U hebt Uw familieleden, vrienden en kennissen ver van U vandaan wél uit 't oog, maar natuurlijk niet uit 't hart verloren? Verras hen daarom met een abonnement op dit goede en actuele weekblad. Zij zullen U er dankbaar voor zijn. Vraag echter eerst een proefnummer ter kennismaking. Doe het nu. Het verplicht U tot niets!

BON

Aan de Weekeditie
van de N.R.C.
Postbus 824, Rotterdam

Stuur mij een gratis proefnummer van de weekeditie met opgave van de kosten voor verzending

per luchtpost naar

Naam:

Adres:

R. Mees & Zoonen
Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam.

Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen
Alblasserdam

Adviezen inzake
levensverzekeringen
en pensioencontracten

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut
Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, 6, Place Royale, Brussel, postcheque-rekening 260.34.
Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.

Speciale nummers f. 2.

Aangetekende stukken in Nedérland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaf van redenen te weigeren.

Huishoudrekeningen

Het C.B.S. heeft, in aansluiting op het Nationaal Budgetonderzoek 1951, in volgende jaren soortgelijke onderzoeken op beperkter schaal verricht met als voornaamste doel: het verkrijgen van inzicht in eventuele verschuivingen in het uitgavenpatroon van enige maatschappelijke groepen. De resultaten der enquête over 1954 zijn kort geleden onder de titel „Huishoudrekeningen 1954”¹⁾ openbaar gemaakt. In de betreffende publikatie zijn de uitgaven- en verbruiksrekeningen van gezinnen van geschoolde handarbeiders, en middelbare employés en ambtenaren onderling en in de tijd vergeleken. Van de geproduceerde grote hoeveelheid cijfermateriaal is in nevenstaand staatje een klein gedeelte weergegeven.

De cijfers doen o.a. zien, dat voeding, kleding en schoeisel voor beide groepen geënuquëerden een vrijwel even groot aandeel der totale uitgaven vergen; dat de voeding bij de handarbeiders een belangrijker deel der uitgaven in beslag neemt dan bij de hoofdarbeiders, en dat de verhouding bij de overige uitgaven juist andersom ligt. Dit alles ligt, evenals het

feit, dat de basisvoedingsmiddelen — brood, aardappelen, vetten, melk enz. — in het voedingsmiddelenbudget der handarbeiders een belangrijker rol spelen dan in dat der hoofdarbeiders, maar dat laatstgenoemde categorie zowel absoluut als relatief meer uitgeeft voor luxe voedingsmiddelen en genotmiddelen, in de lijn der verwachting. Hetzelfde kan worden gezegd van de grotere belastingbedragen, die de middelbare employés en ambtenaren uit hun hoger inkomen moeten betalen.

Het verbruik was voor beide groepen hoger dan de uitgaven: nl. voor de handarbeiders f. 604 of 13 pCt. en voor de employés en ambtenaren f. 779 of 11,5 pCt. Opbrengsten uit eigen tuin, van klein vee, verbruik uit voorraden, zelfvervaardiging van kleding, eigen woning-

bezit en „last but not least” het werkgeversaandeel in de sociale verzekeringspremies, dat bij de handarbeiders 56 en bij de hoofdarbeiders zelfs 65 pCt. van het verschil tussen verbruik en uitgaven voor zijn rekening nam, droegen daartoe bij.

Zeer belangwekkend is het hoofdstuk, waarin het C.B.S. heeft nagegaan, welke bedragen de gezinnen van geschoolde handarbeiders, gezien de prijsveranderingen, zouden hebben moeten uitgeven om zich in 1954 eenzelfde goederen- en dienstenpakket aan te schaffen als zij in 1951 plachten te doen. Het bleek, dat zij daarvoor f. 4.108 nodig zouden hebben, terwijl hun in feite f. 4.580

ter beschikking stond. Dit deed de vraag rijzen in welke richtingen deze „welvaartsvermeerdering” van f. 472, waarvan f. 122 — bijna 26 pCt. — aan belasting en premies voor sociale verzekering moest worden betaald, is aangewend. Welnu, vergelijking van de berekende theoretische met de gegeven feitelijke uitgaven deed zien, dat 10 pCt. der totale welvaartsvermeerdering voor voedingsmiddelen is besteed. De verbruikstoename viel in hoofd-

	Handarbeiders			Middelbare employés en ambtenaren		
	1951	1952	1954	1951	1952	1954
Geldinkomen	3.952	3.921	4.669	6.051	6.702	7.000
Besparingen	—7	+5	+89	—47	+53	+218
Uitgaven	3.959	3.916	4.580	6.098	6.649	6.782
waarvan in pCt. voor:						
Voeding a)	35,7	36,1	34,5	25,8	25,5	27,3
Woning	18,9	19,9	20,0	19,0	18,5	19,0
Kleding en schoeisel	12,9	11,1	11,0	13,3	10,6	11,4
Reiniging, medische en hygiënische zorg	6,0	6,3	6,0	8,0	8,5	7,8
Ontwikkeling, ontspanning, verenigingen en verkeer	14,0	13,5	14,6	15,0	16,0	15,8
Verzekeringen en belastingen	9,0	9,8	10,6	14,6	16,7	14,5
Overige uitgaven	3,5	3,4	3,3	4,3	4,2	4,1

a) Gecorrigeerd i.v.m. kosten van voeding voor kostgangers en dienstpersoneel.

zaak in de sector der meer luxe voedingsmiddelen en die der genotmiddelen te constateren.

Ruim 17 pCt. der welvaartsvermeerdering viel ten deel aan bestedingen ten behoeve van de woning en haar inrichting; bijna 18 pCt. aan de aanschaffing van kleding en schoeisel — vooral dames- en kinderbovenkleding en kinderschoenen — en 3 pCt. aan reiniging en medische en hygiënische zorg. Niet minder dan 24 pCt. ten slotte vond zijn weg naar de sociale en culturele sectoren. Het C.B.S. constateerde hier de grootste toenemingen bij contributies voor allerlei verenigingen, uitgaven voor huisvuil, sportartikelen, bromfietsen en motorrijwielen. Met name de kans om een deel der welvaartsvermeerdering om te zetten in een gemotoriseerd vervoermiddel werd kennelijk met beide handen aangegrepen: de reële uitgaven voor auto's en motorrijwielen overschreden nl. de theoretische ten belope van f. 15 met f. 32, of ruim 200 pCt.!

¹⁾ „Huishoudrekeningen 1954; uitgaven- en verbruiksrekeningen van gezinnen van geschoolde handarbeiders en gezinnen van middelbare employés en ambtenaren”, Uitgeversmaatschappij W. de Haan N.V., Utrecht 1956, 32 blz., f. 2,75.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Huishoudrekeningen	639	Boekbespreking:	
Winstdeling en prestatiebeloning, door Mr. A. B. Raven	641	Prof. W. J. de Langen: De grondbeginselen van het Nederlandse belastingrecht, deel I, bespr. door Prof. Dr. B. Schendstok	649
De ontwikkeling der rijksgarantiekredieten, door Drs. P. Vink	644	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs. J. C. Brezet	650
Financiering eigen woningbezit, door W. de Ridder	646	Statistiek:	
Televisie in Nederland, door A. v. d. Putten	648	Emissies in mei 1956	651

COMMISSIE VAN REDACTIE: C. van den Berg; Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries. Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Mr. A. B. RAVEN, Winstdeling en prestatiebeloning.

Dit artikel heeft tot uitgangspunt, dat de resultaten van een onderneming mede aan de prestaties van iedere individuele werknemer zijn toe te schrijven. In dit kader wordt de verhouding tussen winstdeling en prestatiebeloning behandeld. Daartoe wordt eerst een omschrijving van winstdeling gegeven en vervolgens worden de kenmerken van prestatiebeloning behandeld. Schr. is van mening dat een winstdelingsstelsel alleen met vrucht kan worden geïntroduceerd, als de werkgever de werknemer als medewerker beschouwt, dus de samenwerkingsgedachte naar voren komt. Hiermee komt de winstdeling in het sociale vlak en buiten de stelsels van prestatiebeloning te liggen. Pas wanneer de sociale voorzieningen in een onderneming op een bepaald niveau liggen kan aan winstdeling een plaats worden ingeruimd in het kader van de ontwikkeling van goede menselijke betrekkingen in de onderneming. Indien aan bepaalde, door de schr. genoemde voorwaarden is voldaan, zal de winstdeling een gunstige invloed hebben op de produktiviteit. Tot slot merkt schr. op, dat de mogelijkheden en wijzen van winstdeling verschillen van bedrijf tot bedrijf.

Drs. P. VINK, De ontwikkeling van de rijksgarantiekredieten.

Sedert 1927 zijn de meeste middenstandsbanken verenigd in één centrale t.w. de Nederlandsche Middenstandsbank N.V. Tijdens de grote depressie van de dertiger jaren zijn de door het Rijk gegarandeerde kredieten ontstaan. Voor zover deze kredieten f. 4.000,— te boven gaan, verkreeg de Nederlandsche Middenstandsbank de uitsluitende bevoegdheid tot verstrekking. In 1939 deed een nieuwe vorm van garantiekredieten haar intrede nl. het werktuigenkrediet. Hieruit groeide een na de oorlog zeer populair geworden vorm van het garantiekrediet, het bedrijfsuitrustingskrediet. De verschillende vormen der rijksgarantiekredieten worden besproken. Het zgn. overname-, inrichtings- en hypotheccair krediet wordt door het Algemeen Waarborgfonds behandeld, daar dit een groter risico neemt dan de Nederlandsche Middenstandsbank kan accepteren. Behalve de beoordeling van balansen en resultatenrekeningen over de laatste jaren, vormt een technische beoordeling van het bedrijf, zonodig door de Rijksnijverheidsdienst, de basis waarop de verlening der rijksgarantiekredieten geschiedt.

W. DE RIDDER, Financiering eigen woningbezit.

In vervolg op een onlangs in dit blad verschenen artikel van dezelfde schrijver, behandelt dit artikel de 26 mei jl. afgekondigde Algemene Maatregel van Bestuur, ter bevordering van het eigen-woningbezit. Overeenkomstig het voorstel van de commissie eigen-woningbezit is de zgn. jaarlijkse bijdrage omgezet in een toeslag ineens, welke 25 pCt. van de premie bedraagt. De voorwaarden aan de toekenning van deze toeslag gesteld, worden besproken. Bij de financiering van de bouw kan het, vooral voor minder draagkrachtigen bezwaren opleveren, dat premie en toeslag pas worden uitbetaald als de woning gereed is. Doordat de regeling eist, dat de toeslag moet worden terugbetaald wanneer de eigendom

van de woning binnen 10 jaar overgaat, vormt dit element een rem op de mobiliteit. Met het oog op krotopruijing geldt deze regeling eveneens als de aanvrager eigenaar van een krot is, dat hij gedurende minstens één jaar voor de datum van de aanvraag om toeslag heeft gewoond.

A. VAN DE PUTTEN, Televisie in Nederland.

Nu sedert 1 januari 1956 iedere houder van een televisietoestel verplicht is dit te laten registreren, is het mogelijk een, althans benaderend, inzicht te verkrijgen in de regionale spreiding der televisietoestellen. Hoewel met de aanmelding aanvankelijk geen grote haast werd gemaakt, telde Nederland per 1 juni jl. bijna 60.000 geregistreerde toestellen. Uit een kaartje blijkt de reikwijdte van de in Nederland en van de in de nabijheid van onze landsgrenzen gelegen buitenlandse televisiezenders; eveneens is aangegeven volgens welk lijnsysteem deze werken. De cijfers in de tabel betreffende de geografische spreiding der geregistreerde televisietoestellen, zijn globaal in overeenstemming met de in het kaartje aangegeven reikwijdte der televisiezenders. Nadat in 1957 het aantal televisiezenders is uitgebreid, zal men praktisch overal in Nederland de Nederlandse uitzendingen kunnen ontvangen.

— SOMMAIRE —

Mr. A. B. RAVEN, Participation aux bénéfiques et récompense de prestation.

L'auteur traite du rapport entre la participation aux bénéfiques et la récompense de prestation. Il est d'avis qu'un système de participation aux bénéfiques peut seulement être introduit efficacement quand la notion de coopération se met en avant et que les dispositions sociales dans une entreprise se trouvent déjà sur un certain niveau.

Drs. P. VINK, Le développement des crédits de garantie de l'Etat.

L'auteur nous parle des différentes formes de crédits accordés aux entreprises de la classe moyenne, avec garantie de l'Etat. Ceux-ci sont accordés non seulement pour couvrir les besoins de crédit à brève échéance, mais aussi ceux à longue échéance.

W. DE RIDDER, Le financement de l'habitation en propriété.

Faisant suite à un article paru récemment dans notre hebdomadaire de la main du même auteur, celui-ci traite des dispositions qui viennent d'être réalisées pour l'encouragement de l'habitation en propriété.

A. VAN DE PUTTEN, La télévision en Hollande.

Dans cet article il est fourni une vue d'ensemble de la répartition du nombre enregistré de postes de télévision en Hollande. Il appert des chiffres que la répartition dans le pays est fixée dans une importante mesure par la portée des postes émetteurs de télévision.

Winstdeling en prestatiebeloning

Het is wellicht dienstig enkele beschouwingen te wijden aan de relatie tussen winstdeling en prestatiebeloning, beide vraagstukken, welke meer dan eens in onderling verband met elkaar worden genoemd. Volgens een systeem van winstdeling — in de betekenis, welke hieraan in het onderstaande wordt toegekend — deelt de werknemer in de financiële resultaten van de onderneming, waarin hij werkzaam is. Deze resultaten zijn mede aan zijn prestaties te danken: iedere individuele werknemer heeft een aandeel in de gezamenlijke inspanning der bedrijfsgenoten. Indien deze prestaties veranderen, zullen ook de resultaten der onderneming hiervan op korter of langer termijn de weerslag ondervinden. De vraag is dus gewettigd, hoe precies deze relatie moet worden beschouwd. Is winstdeling als een systeem van prestatiebeloning te beschouwen? Zo ja, welke plaats neemt het in de prestatiebeloningssystemen in? Zo nee, hoe dient het verband dan te worden beschouwd?

Omschrijving van winstdeling.

Aangezien het begrip winstdeling in onderscheiden betekenissen wordt gehanteerd, lijkt het, voor een goed begrip van het hieronder volgende, wenselijk een korte omschrijving te geven van dit begrip, zoals wij het opvatten. In dit verband dienen de volgende elementen te worden genoemd:

1. dat het om werknemers in de eigen onderneming handelt;
2. dat het winstdeel wordt toegekend boven en behalve het normale loon;
3. dat er van een werkzaam stelsel sprake is;
4. dat met de winst bedoeld wordt het netto overschot van de opbrengst boven alle kosten en inhoudingen, welke naar goed koopmansgebruik in de onderneming moeten worden aangewend¹⁾; de uitkeringen geschieden in deze gedachtengang eens per jaar;
5. dat de uitkering geschiedt uit de winst; de uitkering moet dus ook uit de winst bestreden kunnen worden. Het arbeiderswinstdeel kan bijv. uitgedrukt worden in een bepaald percentage van de winst dan wel afhankelijk worden gesteld van de hoogte van het dividend²⁾.

Winstdeling dient dus volgens het bovenstaande te geschieden krachtens een stelsel, waarbij aan werknemers in een onderneming door die onderneming boven het loon een aanspraak wordt toegekend op een aandeel in de winst van die onderneming.

Zonder verder in te gaan op de stelsels, welke ingevolge de bovengegeven omschrijving niet onder een winstdelingsstelsel vallen, zij toch ter voorkoming van mogelijk misverstand erop gewezen, dat fabricagewinstdeling, Scanlonplan e.d., welke in bepaalde opzichten veel op het omschreven begrip van winstdeling gelijken en soms onder de vlag van winstdeling varen, niet als winstdeling dienen te worden begrepen³⁾.

Is winstdeling een vorm van prestatiebeloning?

In de aanhef werd er reeds op gewezen, dat de financiële

resultaten van een onderneming mede afhangen van de inspanning van alle in de onderneming werkzaam zijnde werknemers. De vraag rijst echter, of deze relatie voldoende basis is voor de stelling, dat winstdeling een vorm van prestatiebeloning is.

Wil men van prestatiebeloning spreken, dan zal men de volgende elementen moeten kunnen aanwijzen: ten eerste een *loon*, in de betekenis van een geldelijke waardering als contraprestatie voor het leveren van (contractueel) bedongen arbeid;

ten tweede een *loon*, dat nauw *verband houdt met de geleverde prestatie*, hetgeen dus wil zeggen, dat naarmate de prestatie stijgt, in een zekere verhouding tot die stijging ook de in geld uitgedrukte waardering van die prestatie moet toenemen;

ten derde het *oogmerk een prestatieverhoging te stimuleren*, door de arbeider meer financieel belang te geven bij een hogere prestatie.

Wat nu het eerste element van prestatiebeloning, het loon, betreft, moge gewezen worden op een element in de winstdeling, dat men wel het maatschaps-element⁴⁾ zou kunnen noemen.

Vergelijkt men de contractuele beloning met de civielrechtelijke maatschap, dan valt het op dat de maatschappelijke verhouding geen arbeidsverhouding is. Ieder vennoot treedt in beginsel zelfstandig op en wordt geleid in zijn activiteiten door de normen, welke uitdrukkelijk of stilzwijgend tussen de vennoten zijn overeengekomen. De maatschapsverhouding is een samenwerkingsverhouding, welke gelijkheid der vennoten vooronderstelt. Voorts deelt iedere vennoot in de gezamenlijk gemaakte winst — of draagt eventueel bij in het geleden verlies — zulks, tenzij bij overeenkomst anders bepaald, evenredig aan ieders inbreng. Doch afgezien van de wijze van berekening van ieders aandeel in de winst is het feit, dat de grootte van de gemaakte winst ieders inkomsten bepaalt, naast het element van zelfstandigheid, essentieel in dit systeem.

Het hierin gelegen element van onzekerheid betreffende de grootte der inkomsten ten gevolge van marktfluctuaties, die de vennoot persoonlijk ondervindt, ook al behoeft hij — zoals artikel 1672, lid 2, B.W. mogelijk maakt — wellicht niet in de verliezen te delen, beoogt men nu juist met het looncontract op te heffen. In laatstgenoemde verhouding bedingt de arbeider een loon, dat afgestemd is op de functie, welke hij vervult, en dat — bij bepaalde loonstelsels — slechts kan fluctueren naar gelang van de productieve prestaties van de betrokken werknemer of — bij een stelsel van collectieve premies — van die van een groep werknemers. Vanzelfsprekend is ook hier een verband met de markt in zoverre de uitkomsten der betrokken onderneming — wil deze zich op de lange termijn kunnen handhaven — de betalingen der bedongen lonen mogelijk moeten maken. Voorts zal bij blijvende stijging van de welvaart de invloed van de georganiseerde arbeid ervoor zorgen, dat de hoogte van het loon de welvaartsstijging volgt. Doch dit volgen van de welvaart geschiedt zodanig, dat de schommelingen daarin — uitgezonderd catastrofes — hun weerslag niet aan het loon (althans niet aan het nominale loon) meedelen. Het direct verband, tussen inkomsten en markt is dus a.h.w. doorgeknipt, een indi-

¹⁾ Zie interim-rapport der Commissie Bezitsspreiding: Het vraagstuk der winstdeling, 's-Gravenhage 1952, blz. 17.

²⁾ Het vraagstuk der winstdeling, blz. 53 e.v.

³⁾ Zie H. J. M. I. van der Ven, Onderneming en Winstdeling, diss., Leiden 1954, blz. 10 e.v.

⁴⁾ Het vraagstuk der winstdeling, blz. 24.

recte of verwijderde relatie is blijven bestaan. Dat catastrofes hun uitwerking op de loonhoogte niet hebben gemist — men denke slechts aan de depressie in de jaren dertig en aan de versluiserde vorm waarin dit bij de consumentie beperkende omstandigheden enige jaren terug geschiedde — is er een bewijs voor, dat het loonstelsel niet onder alle omstandigheden aan zijn doel beantwoordt, doch dit doet niet af aan het principieel onderscheid tussen arbeidsverhouding en loonsysteem enerzijds en maatschap en winstdeling anderzijds.

Met betrekking tot het element van de relatie tussen loon en prestatie, zij gewezen op de wijze van totstandkoming van de financiële resultaten, de winst, waarin de werknemers delen. Wanneer men deze analyseert, dan blijkt, dat de produktieve bijdragen van de werknemers der onderneming slechts een der factoren zijn, welke de winst bepalen. Een grote invloed gaat uit van de organiserende activiteit van de leiding der onderneming, waarnaast echter evenzeer externe factoren, welke met de marktstructuur of conjuncturele situatie samenhangen, een rol spelen. Het is dus zeer wel mogelijk — om een extreem voorbeeld te noemen — dat, ondanks een daling van de arbeidsprestatie, ten gevolge van een sterke stijging van de vraag naar het arbeidsprodukt der onderneming de winst stijgt. In vele gevallen ⁵⁾ zal dan ook het winstdeel der arbeiders stijgen. Wij menen dan ook dat om deze reden reeds winstdeling niet goed als een vorm van prestatiebeloning kan worden beschouwd.

Ten aanzien van het derde element van prestatiebeloning zij het volgende opgemerkt. In het voorgaande werd reeds aangeduid, dat men zich in plaats van een stelsel, volgens hetwelk de werknemer een naar functie en tijd gemeten vast loon beurt, kan indenken een stelsel, waarbij de werknemer een loon ontvangt, bij de bepaling waarvan mede met de schommelingen in zijn produktieve prestaties wordt rekening gehouden. Het oogmerk van een zodanig systeem van prestatiebeloning is enerzijds om de werknemers — individueel of per groep — een rechtvaardig, d.w.z. een met de produktieve prestaties verband houdend, loon toe te kennen, anderzijds streeft het een verhoging der produktie na, juist doordat de werknemer door het uitzicht op een hogere beloning, tot grotere prestatie wordt aangespoord.

Het komt ons voor, dat bij een winstdelingsstelsel geheel andere oogmerken voorzitten, althans behoren voor te zitten. Zoals gezegd betekent introductie van een winstdelingsstelsel introductie van elementen van het maatschapscontract. Deze elementen waren zoals gesteld die van een directe relatie tussen inkomsten en marktprijs en het element van persoonlijke verantwoordelijkheid en zelfstandigheid, ja tot op zekere hoogte zelfs dat van principiële gelijkheid, welke inherent is aan een samenwerkingsverband. Op dit laatste doelen wij hier. Introductie van een winstdelingsstelsel kan alleen met vrucht geschieden, indien de werkgever daarmee tot uitdrukking wil brengen, dat hij de werknemer beschouwt als een medewerker met een eigen verantwoordelijkheid en persoonlijkheid, die een bewuste — wij zouden willen zeggen: niet strikt door het looncontract verplichte — bijdrage in de gezamenlijke inspanning voor een gemeenschappelijk doel levert. De introductie van de samenwerkingsgedachte geeft aan de werknemers een nieuwe

plaats en betekenis. En met die samenwerkingsgedachte laat zich naar het ons wil voorkomen de idee van produktiestimulering door middel van een systeem van prestatiebeloning, welke meer in de gezagsverhouding past, niet goed rijmen. Erger nog: indien ingevoerd met het oogmerk tot hogere produktie te prikkelen zou een winstdelingsstelsel wel eens een averechtse uitwerking kunnen hebben.

De winstdelingsgedachte ligt in het sociale of wil men in het sociaal-psychologische vlak, waarin de ideeën van individuele prestatie en van produktiestimulering aan betekenis inboeten en de gedachte van samenwerking en vanzelfsprekende produktieve bijdrage naar vermogen veld winnen. Zoethout heeft in deze richting gewezen. Terecht wijst hij er op, dat wij er met de nodige voorzichtigheid naar moeten streven de dwang van buiten als drijfveer te vervangen door de dwang van binnen. Evenzo stelt hij, dat in de gebruikelijke vorm van winstdeling een loonprikkel niet zit, ja „nauwelijks een stimulans” ⁶⁾. Daarmee nu menen wij, dat de winstdeling buiten de schaal der stelsels van prestatiebeloning is komen te liggen.

Praktische betekenis.

Op de betekenis voor de praktijk van bovenstaande beschouwingen duiden wij in het vorengaande reeds, toen wij erop wezen, dat invoering van winstdeling met het oogmerk de arbeidsproduktiviteit op te voeren wel eens op een mislukking zou kunnen uitdraaien. Deze verwachting hangt samen met het feit, dat winstdeling psychologisch anders door de werknemers wordt verwerkt dan een systeem van prestatiebeloning. In het verleden werd winstdeling wel ingevoerd met oogmerken, als behoud van het kapitalistische stelsel, vervreemding van de vakbeweging, e.d. Gingen deze motieven samen met minder harmonische verhoudingen binnen de onderneming, dan is het duidelijk, dat hier de resultaten niet overeenkomstig de verwachtingen kunnen zijn. Winstdeling is naar onze mening een gevoelig systeem, waarbij goede of slechte arbeidsverhoudingen en aanwezigheid of gebrek aan gemeenschapsbesef de voorwaarden voor slagen of mislukken vormen. Zij moet „om niet” en niet in de verwachting van een contraprestatie worden gegeven ⁷⁾.

Winstdeling kan onzes inziens dus niet goed bij wijze van prestatiebeloning worden ingevoerd. Is een systeem van tariefbeloning in verband met de structuur der onderneming niet in te voeren, bijv. omdat men waardedaling van het produkt — precisiehandwerk — vreest, dan verdient onzes inziens toch een „merit-rating”-systeem de voorkeur boven een winstdelingsstelsel. Ook wordt winstdeling wel in verband gebracht met het zgn. competitie-systeem, dat in de Verenigde Staten toepassing vindt ⁸⁾. Kennisname van de hoofdtrekken van dit systeem ⁹⁾ laat bij ons de sterke indruk achter, dat winstdeling moet dienen om de fouten van het competitie-systeem op te heffen. En daarvoor mag zij o.i. nooit dienen.

Het bovenstaande is tevens van betekenis voor de beantwoording van de vraag, wanneer een stelsel van winstdeling moet worden ingevoerd. Een goed systeem van

⁵⁾ Bevordering van het gemeenschapsbesef in de bedrijven; Nederlands Instituut voor Efficiency, Publicatie no. 291, „1949”, blz. 60.

⁷⁾ De Katholieke Werkgever van 14 april 1956, blz. 231, H. J. M. I. van der Ven, die stelt, dat winstdeling in de eerste plaats niet gezien moet worden als een maatregel om iets, dan wel als een uitloeijsel van iets en wel van het gemeenschapskarakter, dat aan een onderneming eigen is.

⁸⁾ Kerkhoven, De grondslagen der loonteknik, blz. 147 e.v.

⁹⁾ Elke prestatie wordt in dit systeem uitgedrukt in een percentage van de gemiddelde prestatie, terwijl het loon, dat met de prestatie correspondeert, een percentage op het gemiddeld loon uitmaakt. Het gemiddeld loon wordt evenwel, of de daarmee corresponderende gemiddelde prestatie nu op een hoog of laag niveau ligt, steeds met een gelijk bedrag beloond.

⁶⁾ Niet in alle gevallen. Er kunnen zich omstandigheden voordoen, dat afschrijvingen en reserveringen belangrijk hoger moeten worden gesteld, hetgeen uiteraard de winststijging wat betreft het aandeel der arbeiders geheel of gedeeltelijk kan compenseren. Deze complicaties laten wij hier buiten beschouwing.

prestatiebeloning behoort tot de eerste voorzieningen, welke in een onderneming behoren te worden ingevoerd. Winstdeling zeer zeker niet. Veelal wordt winstdeling zelfs als een sluitstuk op een reeks van sociale voorzieningen beschouwd ¹⁰⁾. Wij zouden zover echter niet willen gaan.

Daargelaten, dat toch moeilijk is uit te maken, wanneer men aan de „afsluiting” van sociale voorzieningen kan beginnen, zouden wij het eerder zo willen stellen, dat wanneer aan bepaalde primaire voorwaarden wat betreft beloningsstelsel, hygiëne en andere voorzieningen is voldaan, aan winstdeling reeds een plaats kan worden ingeruimd en wel in het kader van een ontwikkeling van goede menselijke betrekkingen in de onderneming, waarbij zij dan tevens als complement van een eventueel aanwezig prestatiebeloningsstelsel kan fungeren. Op de betekenis van winstdeling in het kader van de interne verhoudingen in de onderneming komen wij nader terug.

Invloed op de produktiviteit.

Zo al de vraag of winstdeling als een vorm van prestatiebeloning moet worden beschouwd, in het bovenstaande ontkennend is beantwoord, dan is toch nog de vraag gewettigd of winstdeling geen invloed op de produktiviteit kan hebben.

Naar onze overtuiging zal aan bepaalde primaire voorwaarden moeten zijn voldaan alvorens enige verwachtingen te dien aanzien kunnen worden gekoesterd. Deze voorwaarden zouden als volgt kunnen worden geresumeerd:

1. er moet een basis zijn in de vorm van een bereidheid bij leiding en personeel om over en weer vertrouwen in elkaar te stellen en om een gezamenlijk doel te onderkennen;
2. winstdeling moet een uiting zijn van de principiële erkenning van de werknemer door de werkgever als volwaardig mens en medewerker en voortkomen uit de uitsluitende behoefte aan deze principiële erkenning ook in het materiële vlak gestalte te geven, zonder dat men dus bepaalde resultaten hiervan verwacht;
3. bij de werknemer dient bereidheid te bestaan medeverantwoordelijkheid voor de onderneming te dragen en het besef dient bij hem aanwezig te zijn van de noodzaak van een gemeenschappelijke inspanning;
4. winstdeling moet gezien worden als een onderdeel van een complex van maatregelen in het kader van de menselijke verhoudingen. In dit kader dienen zekere vormen van overleg afdelingsgewijs en voor de onderneming als geheel aanwezig te zijn;
5. een direct en permanent verband dient te worden gelegd tussen deze vormen van overleg en de toepassing van winstdeling, in die zin, dat regelmatig inlichtingen worden verstrekt en gelegenheid wordt gegeven tot overleg over de gang van zaken;
6. ook in de dagelijkse arbeid dient de gedachte van de erkenning van de werknemer als volwaardig medewerker te worden gerealiseerd door — uiteraard voor zover dit verantwoord is in verband met de eisen, welke de structuur van de onderneming stelt — zoveel mogelijk ieder een individuele taak en verantwoordelijkheid te geven.

Kort gezegd komen deze voorwaarden hierop neer, dat winstdeling uiting moet zijn van een „team spirit” en dat de toepassing gepaard moet gaan met „team work”.

Indien aan deze voorwaarden is voldaan zal een latent aanwezige energie tot uiting kunnen komen en ook ongetwijfeld tot uiting komen.

Primair zullen de interne verhoudingen in de onderneming daarvan de gunstige invloed ondergaan, doch het kan niet anders of bij het groeien van het besef, dat men voor een gezamenlijk doel werkt, zal ook de produktiviteit hiervan de gunstige gevolgen moeten ondervinden. Een groot aantal gunstige voorbeelden in het buitenland ¹¹⁾, maar ook in het binnenland ¹²⁾ zijn bekend. Hierbij dient te worden bedacht, dat niet de winstdeling als enige oorzaak hiervan mag worden gezien. Deze dient, zoals gesteld, te worden beschouwd als een onderdeel van een complex van maatregelen op het terrein der menselijke betrekkingen, doch in dat kader zal zij haar invloed uiteraard hebben. Ook in de conjunctuurgevoelige bedrijven zal winstdeling dan, gezien het nauwe contact dat tussen leiding en personeel bestaat, met groter kans van slagen kunnen worden toegepast. Weliswaar zal ook dan i.v.m. de gemiddelde financiële draagkracht der werknemers voorzichtigheid dienen te worden betracht t.a.v. de hoogte der uitkeringen, doch bij de werknemer zal in ieder geval begrip bestaan voor een eventueel ongunstige ontwikkeling van zaken.

Het is anderzijds verklaarbaar dat, indien aan een of meer voorwaarden niet wordt voldaan, een op zich zelf goed winstdelingssysteem kan mislukken ¹³⁾. Dat zal vooral bij die ondernemingen geschieden, waar winstdeling voornamelijk om financiële motieven is ingevoerd en waar winstdeling doordat het niet a.h.w. is ingebed in een geheel van maatregelen in het kader der menselijke verhoudingen tot sleur is geworden ¹⁴⁾.

Slotopmerking.

In het bovenstaande hebben wij uiteraard niet kunnen behandelen vraagstukken betreffende de omvang van het bedrijf, organisatie van de personeelsleiding, intelligentieniveau van de werknemer, ligging van het bedrijf en andere factoren, welke in gunstige dan wel ongunstige zin het getekende beeld kunnen wijzigen. Wij zijn er ons bijv. van bewust dat in een onderneming met een door de aard van het bedrijf sterk wisselende personeelsbezetting (bouwbedrijven), winstdeling weinig of geen nut heeft. Voorts zullen bij stijging van het aantal werknemers hogere eisen aan de personeelsleiding worden gesteld, maar de moderne gedachten op dit terrein scheppen voldoende waarborgen tot het opvangen van eventueel hierdoor ontstaande complicaties ¹⁵⁾. Zoals gezegd kunnen wij in dit bestek hierop niet verder ingaan. Wij zouden aan het bovenstaande nog de aanbeveling willen verbinden, dat verdere onderzoekingen op dit terrein worden ingesteld in ondernemingen, welke winstdeling (gaan) toepassen, opdat een verdere bijdrage worde geleverd tot verdieping van de kennis omtrent een terrein van activiteit van de mens van vandaag, waarvan de grote betekenis in toenemende mate wordt beseft.

Voorburg.

A. B. RAVEN.

¹¹⁾ Irene M. Chambers, A Study of Contrasts in Industrial Relations, Summons College, Massachusetts, U.S.A., geeft frappante voorbeelden: blz. 27 e.v., blz. 37-41.

¹²⁾ H. J. M. I. van der Ven, o.c. blz. 100 e.v.

¹³⁾ Fortune, august 1951, The Pitfalls of Profit Sharing; Factory, February 1939.

¹⁴⁾ Het is dan ook niet verwonderlijk, dat P. Rijkens in „Theorie en Praktijk van de Winstdeling”, Unilever N.V., Rotterdam, tot een afwijzing van winstdeling komt. Het is daarentegen niet duidelijk, waarom evengenoemde dan wel voor uitkering van gratificaties geporteerd is (i.a.p. blz. 19,34). Ook gratificaties kunnen in evenveel gevallen als winstdeling tot een automatisme worden.

¹⁵⁾ P. A. Knowlton, Profit Sharing Patterns, blz. 64, constateert na onderzoek van 300 ondernemingen, dat de grootste ondernemingen de best geslaagde systemen kennen.

De ontwikkeling der rijksgarantiekredieten

Inleiding.

Zoals bekend mag worden verondersteld, neemt de Nederlandsche Middenstandsbank een bijzondere plaats in temidden der Nederlandse banken. Aanvankelijk leden de diverse middenstandsbanken een nogal noodlijdend bestaan en moesten door regeringssubsidie en op discountgarantie op de been worden gehouden. Ter oplossing van de moeilijkheid heeft de Staat in 1927 doorgezet, dat de meeste middenstandsbanken werden verenigd in één centrale, t.w. de Nederlandsche Middenstandsbank N.V. Het spreekt welhaast vanzelf, dat vanwege deze bemoeienis van de Overheid, de Staat ook zijn deel nam in het aandelenkapitaal, hoewel de invloed van de Staat niet een overwegende werd, daar de door hem genomen aandelen slechts voor een klein percentage werden volgestort. De eerste kapitaaldeelname van de Staat vond plaats in 1942, hetgeen in wezen vervanging betekende van de eerder gegeven discountgarantie. Ook aan de emissie van 1955 heeft de Staat weer naar verhouding deelgenomen.

Deze met een speciaal doel geschapen bank is overigens een instelling, die aan het algemene bankbedrijf in de ruimste zin volledig deelneemt, zodat het woord „middenstandsbank” geen enkele beperking ten aanzien van de kredietverlening, export- en/of importfinanciering of anderszins inhoudt.

Het bijzondere van de positie der N.M.B. is vooral gelegen in de uitsluitende bevoegdheid, welke zij heeft verkregen tot het verstrekken van door het Rijk gegarandeerde kredieten aan alle bedrijven, welke deze kredietverlening behoeven en daarvoor in de termen vallen, mits het gaat om bedragen van meer dan f. 4.000. Voor de kleinere kredieten zijn de zgn. Rijks- of Gemeentelijke Borgstellingsfondsen in het leven geroepen.

De verstrekking van de garantiekredieten is dus een onderdeel van de gehele kredietverlening.

De aanleiding tot de instelling van de garantiekredieten waren de grote moeilijkheden, waarin vele overigens gezonde middenstandsbedrijven door de grote depressie van de dertiger jaren waren komen te verkeren. Wanneer gebrek aan liquide middelen een oplossing van de moeilijkheden in de weg stond, dan kon van de N.M.B. een zgn. *crisiskrediet* worden verkregen tot een maximum van f. 10.000. Het was de taak van de Bank om de risico's te drukken tot dat risico-minimum, wat onder de gegeven omstandigheden mogelijk was. Liep de zaak dan echter toch mis, dan dekte de Staat de strop. Deze garantiekredieten werden in 1939 uitgebreid met een nieuwe vorm, het zgn. *werktuigenkrediet*. Dit was niet minder dan een investeringskrediet, het was namelijk bestemd voor de aankoop van machinerie, winkelinventarissen e.d. Hier werd dus krediet voor meerdere jaren bevroren, hetgeen een intensieve bewaking van de zijde van de Bank vereiste. Het is vooral deze kredietvorm, welke na de oorlog zeer populair is geworden.

De vormen van de garantiekredieten.

Thans zullen wij allereerst een overzicht geven van de verschillende vormen der rijksgarantiekredieten, welke zich na de oorlog hebben ontwikkeld.

1. Het bijzonder krediet.

Dit wordt verleend aan alle bedrijven (zowel handels-

als industriële) welke gezond van opbouw zijn, langer dan twee jaar bestaan en aanwijsbare mogelijkheden in zich bergen om tot een uitstekende rentabiliteit te geraken. De behoefte aan deze kredietvorm ontstaat, wanneer het bedrijf door bijzondere omstandigheden in liquiditeitsmoeilijkheden dreigt te geraken, waardoor de ontwikkeling wordt geremd. Deze bijzondere omstandigheden kunnen o.a. de volgende zijn:

- a. grote investeringen in voorraden door snelle expansie van het bedrijf. Geen motief zijn speculatieve aankopen, want een garantiekrediet wordt niet verleend, wanneer men zich op andere passende wijze had kunnen helpen;
- b. trage betaling door afnemers. Bij leveranties aan Rijk of gemeente kan de betaling soms maanden op zich laten wachten, terwijl slechts een normaal leverancierskrediet verkregen kan worden. Een ander voorbeeld is dat van een handelsonderneming, welke zich bezig houdt met de bevoorrading van oceaanschepen, maar pas na afloop van de reis wordt betaald;
- c. een faillissement van een grote afnemer;
- d. moeilijkheden, ontstaan door de aanslagen in de Vermogensaanwasbelasting;
- e. seizoenbehoeften. Zo was in 1955 het winterfruit duur en schaars. Elke fruitgrossier moest toen in de herfst trachten op zo'n kort mogelijke termijn een zo normaal mogelijke voorraad te vormen om mee te kunnen blijven draaien. Hetzelfde gold voor de kolenhandelaren, bij wie de liquiditeit lange tijd nog extra gedrukt werd door de zachte voorwinter. Aan sommige kolenhandelaren is deze winter wel tweemaal een bijzonder krediet verschafte. Toen namelijk tijdens de lange vorstperiode nieuwe voorraden moesten worden besteld, eisten de mijnen reeds vooruitbetaling bij bestelling. Vaak gebeurde het dan, dat de leveranciers betaald moesten worden, wanneer het geld van de geleverde of bestelde kolen nog groten-deels onder de cliënten uitstond. Het bijzonder krediet werd dan aan de kolenhandelaar als bankkrediet gegeven en deze gaf het in de vorm van afnemerskrediet onmiddellijk weer door aan de mijnen. Een seizoenvoorraad wordt ook ingeslagen door haarden- en kachelsmeden. Ook deze hadden te kampen met de zachte voorwinter, maar hier lag het nog meer anders, want december is het seizoen voorbij; er worden dan vrijwel geen kachels meer verkocht, vorst of geen vorst. Het seizoenkrediet wordt dan noodgedwongen een jaar permanent, maar ook door deze *bijzondere* omstandigheid blijft het krediet volkomen aan zijn doel beantwoorden.

De bijzondere kredieten worden verstrekt tot een maximum van f. 30.000. Meestal zouden zonder deze kredietvorm de bedrijven niet geholpen kunnen worden. Voor de grote banken zijn de posten qua omvang en qua perspectief weinig aantrekkelijk, voor de kleinere banken en voor de N.M.B. zelf spelen de meestal niet zo sterke financiële positie en de niet primaire zekerheid een remmende rol, zodat een gewoon rekening-courantkrediet

ook door deze instellingen niet snel verleend zal worden.

2. *Het bedrijfsuitrustingskrediet.*

Deze vorm is verreweg het belangrijkste geworden van de garantiekredieten. Het zijn zuivere investeringskredieten; ze worden verleend voor de financiering van machines, installaties, transportmiddelen e.d., maar ook voor verbouwingen, verbeteringen van de pui enz. Dit laatste wil zeggen dat hier bankkrediet wordt geïnvesteerd in objecten, welke voor de bank als zekerheid geen waarde hebben. Het spreekt vanzelf dat hier vrij ver wordt gegaan en dat dan ook een zeer stringente bewaking van het krediet nodig is. O.a. geschiedt dit door het bijhouden van zgn. eindstaten waarop nauwkeurig elke stap van de verbouwing door de Bank wordt aangekend. De *gehele* verbouwing, ook dus dat gedeelte dat men zelf kan bekostigen, moet door de Bank worden betaald, zodat een goede bestedingscontrole kan worden uitgeoefend. Bovendien moet de kredietnemer een niet-investeringsverklaring tekenen, d.w.z., hij mag gedurende de looptijd van het krediet geen nieuwe investeringen ondernemen zonder voorkennis van de Bank. Boven het verstrekte bedrag aan zuiver bedrijfsuitrustingskrediet kan een klein gedeelte, tot ca. 20 pCt., voor handelsgeld worden gegeven.

De technische zijde van het bedrijf wordt beoordeeld door de Rijksnijverheidsdienst of door de Ned. Bakkerijstichting, welke ook eventuele verdere investeringen dienen te fatteren. Ook deze kredieten worden verstrekt tot een maximum van f. 30.000.

3. *Het industriële krediet.*

Voor kleine, snel expanderende industriële ondernemingen is het vaak heel moeilijk om liquide middelen voor verdere ontwikkeling te verkrijgen, zeer in het bijzonder wanneer zij nog te klein zijn om een publiek beroep op de kapitaalmarkt te kunnen doen. Risicodragend kapitaal is voor dergelijke bedrijven vrijwel niet te bekomen en ook de banken zijn weinig bereid om investeringskredieten of anticipatiekredieten op lange termijn te verschaffen. Na de oorlog is voor deze kritieke situatie, waarin menig klein bedrijf na enige tijd komt te verkeren, ten dele een oplossing gevonden door oprichting van o.a. de Herstelbank en van de Ned. Participatiemaatschappij.

Daarnaast verstrekt de N.M.B. sinds enige jaren zgn. industriële kredieten voor bedragen tussen f. 30.000 en f. 100.000. De bedoeling is vooral om de overgang van ambachtsbedrijven (een loodgietersbedrijf of een grafisch bedrijf bijv.) naar de industriële sector gemakkelijker te doen plaatsvinden. Hoewel de behoefte groot is, is deze kredietvorm tot nu toe weinig succesvol geweest. Hiervan getuigt ook wel het bedrag der op 31 december jl. uitstaande kredieten, nl. slechts f. 5 mln. Voordat het krediet wordt verleend moeten namelijk diverse instanties worden ingeschakeld. Er moeten uitgebreide onderzoeken gedoogd worden van de Rijksaccountantsdienst, de Rijksnijverheidsdienst en van het Economisch Technologisch Instituut, dit laatste om te beoordelen hoe het bedrijf in de economische structuur van de omgeving past. Nadat door de N. M. B. een alomvattend rapport is opgesteld, wordt de aanvraag voorgelegd aan het Ministerie van Economische Zaken, welke het krediet uiteindelijk moet fatteren. Met deze tijdrovende procedure gaat soms wel zes maanden heen, hetgeen niet zelden een belangrijk bezwaar is.

4. *Het krediet voor economische samenwerking.*

Deze kredietvorm heeft hetzelfde doel als het bijzonder krediet. Het wordt verschafte aan die groepen van bedrijven, welke tot de een of andere vorm van economische samenwerking zijn gekomen, waardoor de bedrijfsvoering voor ieder langs economisch doelmatiger en efficiëntere wegen plaatsvindt. Zo bijv. een groepje van vijf rijwielhandelaren, welke tezamen in een bepaald rayon het monopolie hebben voor de verkoop van een bepaald merk fiets en deze nu gezamenlijk inkopen, er gezamenlijk reclame voor maken enz. en geleidelijk aan ook voor de andere produkten tot een zekere economische coöperatie komen. Tot nu heeft ieder van de handelaren afzonderlijk een bijzonder seizoenkrediet gekregen, waarvan enkelen met nogal wat vijven en zessen en met zware aflossingsverplichtingen. Een krediet voor economische samenwerking (geen maximum-bedrag) voor de gehele groep zal veel gemakkelijker worden verkregen, enerzijds als premie voor de tot stand gekomen nuttige samenwerking, anderzijds vooral echter vanwege het reële voordeel voor de bank, nl. een grote mate van risicospreiding.

5. *Het overname-, inrichtings- en hypothecair krediet.*

Tot slot een drietal kredietvormen, waarvan de aanvragen dit keer niet door de N.M.B. maar door het Algemeen Waarborgfonds voor de Middenstand worden behandeld. De reden is, dat het Waarborgfonds in deze gevallen meestal een groter risico neemt dan de N.M.B. banktechnisch kan accepteren. Het gaat hier in de eerste twee gevallen om het verschaffen van kredieten voor installatie, voorraadinvestering en handelsgeld aan bedrijven welke zich in nieuwe wijken willen vestigen of aan jonge zakenlieden welke een bestaand bedrijf willen overnemen. Men wil deze vestigingen en overnamen stimuleren en daarom geeft men kredieten tot een zeer hoog percentage van het balanstotaal. Het maximaal bedrag is f. 40.000.

Een hypothecair krediet wordt verleend aan die ondernemers, welke een bedrijfspand willen bouwen of nieuw willen kopen. Het kredietmaximum is ook weer f. 40.000 en kan gaan tot 85 pCt. van de bruto-stichtingskosten of van de koopsom van het bedrijfspand.

Het betreffende Waarborgfonds moet zien zo'n aangevraagd hypothecair krediet „ergens” onder te brengen. Het weinig aantrekkelijke voor de kredietgever is, dat de staatsgarantie in dit geval niet verder gaat dan 50 pCt.; voor de andere 50 pCt. krijgt de kredietgever geen garantie en dat, terwijl deze kredieten beslist niet risicoloos zijn volgens de gebruikelijke interpretatie van dit woord. Aan het succes van deze nog maar zeer recente kredietvorm moet daarom ernstig worden getwijfeld.

De ontwikkeling in cijfers.

De omvang van de kredieten, onder staatsgarantie verleend door de N.M.B., geven de laatste vier jaar een snelle toename te zien.

Uitstaand krediet in miljoenen guldens

	1952	1953	1954	1955
Middenstandskrediet	17	25	32,8	53,1
Industrieel krediet			3,1	5,3
	17	25	35,9	58,4

De behoefte bij de middenstand aan deze kredietfaciliteiten wordt hierdoor duidelijk geïllustreerd. Het leeuwedeel van de garantiekredieten komt op rekening

van de bedrijfsuitrustingskredieten. In het jaarverslag van de N.M.B. 1955 wordt gesteld dat de vraag naar bijzondere kredieten verhoudingsgewijs afneemt, hetgeen erop zou wijzen dat de liquiditeitspositie bij volwaardige middenstandsbedrijven de laatste jaren is verbeterd. Een zelfde conclusie kan worden getrokken uit het in het algemeen regelmatige verloop van de aflossingen op de garantiekredieten. In 1956 is het aantal bijzondere kredieten over het gehele land echter weer snel toegenomen. Ten dele is dit te verklaren, doordat de achterstand van de Belastingdienst voor het grootste deel is ingehaald, hetgeen een zware druk op de liquiditeitspositie van vele middenstanders betekent, hetgeen bij de vaak snel stijgende omzetten (wat meestal een nog snellere voorraadstijging moet inhouden) tot grote moeilijkheden leidt.

Wij zien tevens, dat het uitstaande industriële krediet nog maar van zeer bescheiden omvang is, waarschijnlijk een gevolg van de hierboven geschetste moeizame en tijdrovende behandelingsprocedure van de aanvragen. Een belangrijke behoefte aan dit soort krediet bestaat er namelijk zonder twijfel.

De beoordelingsmaatstaven.

Een technische beoordeling van het bedrijf, waarvoor krediet wordt aangevraagd, vindt zonnodig plaats door de Rijksnijverheidsdienst. Voor de economische beoordeling is de aanwezigheid van een goede administratie vereist, waarbij in ieder geval balansen en resultatenrekeningen over de laatste twee jaren worden verlangd. Aan de hand daarvan moet men een indruk krijgen van het verloop (vergelijking over enkele jaren!) en de sterkte van de *rentabiliteit*, *liquiditeit* en *solvabiliteit*. Het is bij deze garantiekredieten niet zo dat de solvabiliteit per se tenminste 50 pCt. moet zijn; soms zelfs gaat het ver-

strekte bankkrediet het eigen kapitaal niet onbelangrijk in grootte te boven, wanneer tenminste voldoende vaststaat dat de rentabiliteit in de toekomst redelijkerwijze goed moet zijn. De liquiditeit wordt bezien om na te gaan of het aangevraagde krediet werkelijk op korte termijn noodzakelijk is. Is immers passende financiering op andere wijze nodig en/of mogelijk dan worden de kredieten niet verstrekt.

De door de kredietnemer te bieden dekking speelt bij deze kredieten geen primaire rol.

Een volgend punt, dat gewicht in de schaal kan leggen, is de beoordeling van de *moraliteit*. Niet zelden wordt een kredietaanvraag afgewezen uitsluitend op morele gronden.

Bij de balansanalyses wordt gebruik gemaakt van een vast schema van ratios. De actiefzijde en passiefzijde worden gesplitst in drie groepen (absoluut en in percentages), t.w.: vastgelegde activa, vlottende activa en liquide middelen enerzijds en eigen kapitaal, schuld op lange termijn en schuld op korte termijn anderzijds. Van belang is dan o.a. in hoeverre het eigen kapitaal het vastgelegd actief dekt en hoeveel maal de kortlopende schulden begrepen zijn in de vlottende middelen, alsmede de grootte van het zgn. werkkapitaal.

Deze gegevens, verzameld, gecombineerd met nog enkele andere, leveren, op uniforme wijze opgesteld, een schat van vergelijkbaar materiaal voor alle soorten van middenstandsbedrijven. Met de centralisering van dit materiaal en het verwerken door middel van het hollerith systeem is de N.M.B. eerst in dit jaar begonnen. De resultaten zullen er zeker toe medewerken een beter inzicht te verkrijgen in de bedrijfseconomische verhoudingen binnen de verschillende groepen van middenstandsbedrijven.

Rotterdam.

Drs. P. VINK.

Financiering eigen woningbezit

De Algemene Maatregel van Bestuur van 26 mei 1956 tot bevordering van het eigen-woningbezit moet worden gezien als een aanvulling op het Premie- en Bijdragebesluit Woningbouw. Krachtens de bij dit besluit behorende premie- en bijdrage-regeling woningbouw 1953 wordt aan een ieder, aan wie een premie voor de bouw van een eigen woning wordt toegekend, de mogelijkheid geopend om gedurende 10 jaar een bijdrage te ontvangen van 2½ pCt. van het bedrag dezer premie.

De Minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting heeft het voorstel van de commissie eigen-woningbezit¹⁾ om deze jaarlijkse bijdrage om te zetten in een bijdrage ineens overgenomen, zij het onder de benaming van een „toeslag”. Hij bedraagt 25 pCt. van de premie. Indien het gezin van de aanvrager bestaat uit 4 of 5 personen en verder oplopend tot 12 of meer personen, wordt dit percentage verhoogd tot 27—35, afhankelijk van de grootte van het gezin.

Deze toeslag wordt toegekend, wanneer na 1 juni van dit jaar krachtens het genoemde premie- en bijdragebesluit de beschikking voor een premie is afgegeven. Bovendien moet belanghebbende meerderjarig zijn, doch mag de leeftijd van 65 jaren nog niet hebben bereikt, terwijl hij de woning van de aanvang der eerste bewoning af gedurende tenminste 10 achtereenvolgende jaren als eigenaar moet bewonen.

Aan de toekenning van de toeslag zijn verder nog de volgende bepalingen gesteld:

- de oppervlakte van de woning mag in verband met de huisvestingscapaciteit een bepaalde grens niet overschrijden;
- de woning moet minstens 4 woon- of slaapkamers bevatten;
- de stichtingskosten van de woning mogen een bepaald bedrag niet te boven gaan;
- de aanvraag om toekenning van de toeslag moet worden gedaan door tussenkomst van een toegelaten bemiddelend orgaan.

Ad a. De woning, waarvoor de toeslag wordt gevraagd, mag voor eengezinshuizen en etagewoningen met vertrekken op verschillende verdiepingen geen grotere oppervlakte hebben dan 95—145 m² bij een geschiktheid voor het huisvesten van 3—11 of meer personen. Voor etagewoningen met alle vertrekken op één verdieping wordt als oppervlakte aangehouden 90—135 m². De Minister kan voor bijzondere woningtypen hiervan afwijken.

Ad b. Deze bepaling moet tevens worden gezien als een poging om de uitbreiding van het aantal te kleine woningen af te remmen. Alleen wanneer de omstandigheden van de aanvrager of diens gezin daartoe aanleiding geven, kan de toeslag ook worden gegeven voor woningen met 3 woon- of slaapvertrekken.

Ad c. De stichtingskosten mogen niet meer bedragen dan f. 30.000 per woning. Gaan deze dit bedrag te boven, dan geldt als maximum vijf maal de toegekende premie.

¹⁾ Zie „E.-S.B.” van 13 juni 1956.

Ad d. Hierop komen wij nog nader terug.

De toeslag wordt verstrekt zowel bij de bouw als voor de aankoop van woningen, uiteraard ook hierbij, weer gekoppeld aan de toekenning van de premie na 1 juni 1956. Aanvragen daartoe, gedaan na afloop van een tijdvak van zes maanden na het voor bewoning gereedkomen van de woning, worden niet in behandeling genomen.

Vooraf voor de minder draagkrachtigen zal het veelal op bezwaar stuiten, dat de premie en de toeslag eerst worden uitbetaald als de woning gereed is. Stelt deze regeling de mogelijkheid open om met een gering bedrag aan eigen middelen een woning te verkrijgen, tijdens de bouw moeten de bouwkosten in termijnen worden voldaan. De aannemers zullen er dus rekening mede moeten houden, dat zij de laatste twee of drie termijnen eerst enige tijd na de oplevering van het werk zullen kunnen ontvangen. Vooral wanneer zij veel werk onder handen hebben, lopen deze bedragen snel op.

De toekenning van de toeslag wordt ingetrokken, wanneer dit ook het geval is met de premie. Deze in-trekking heeft ook plaats, wanneer wordt of is gebouwd in afwijking van de aanvraag en de daarbij overgelegde stukken, behoudens uiteraard verleende toestemming.

Geheel of gedeeltelijk moet de toeslag worden terugbetaald, wanneer de eigendom van de woning binnen de genoemde termijn van 10 jaar overgaat of de woning gedurende dezelfde periode niet door de belanghebbende of diens gezin bewoond blijft. In bijzondere gevallen, mits in de bewoning geen wijziging komt, kan de Minister van terugvordering afzien.

De regeling voorziet in het geval van overlijden van de belanghebbende. Gaat de eigendom over op de overblijvende echtgenoot of op een of meer erven, stief- of pleegkinderen, dan blijven de rechten op de toeslag gehandhaafd, mits de nieuwe eigenaar of eigenaren de geldende verplichtingen aan de toekenning van deze toeslag verbonden, onverkort overnemen.

Kan men in zijn algemeenheid met deze bepalingen vrede hebben, toch zit in de verplichting tot terugbetaling een element, waardoor de aantrekkelijkheid van deze regeling wordt aangetast. In dit verband denken wij aan de belemmering van de mobiliteit en wel in het bijzonder aan het aanvaarden van een werkkring in een andere gemeente, waardoor verhuizen noodzakelijk wordt. Dit kan niet als een bijzonder geval in de zin dezer regeling worden gezien, zodat terugbetaling van de gehele of gedeeltelijke toeslag onherroepelijk is. Heeft de strekking van deze richtlijn ten doel eventuele speculatie te voorkomen het ware billijker geweest om in analoge gevallen, waarbij vaststaat, en dat is niet moeilijk na te gaan, dat het streven naar winst niet de opzet is geweest, een ruimer standpunt in te nemen.

Deze regeling beoogt de minder draagkrachtigen in de gelegenheid te stellen een eigen woning te verkrijgen. Beschikt men over weinig eigen middelen, dan zal een groot bedrag moeten worden geleend. Deze mogelijkheid is normaal niet aanwezig, want de als hypothecaire geldlening op te nemen bedragen belopen niet meer dan $\frac{2}{3}$ tot 70 pCt. van de getaxeerde waarde. Teneinde echter deze geldgevers in de gelegenheid te stellen dit percentage op te voeren tot 90, kan de aanvrager aan de gemeente verzoeken voor hem een zekerheid, in de vorm van borgtocht, te stellen voor de betaling van de hoofdsom en rente van een eerste hypotheek, (voor het gedeelte, dat 60 pCt. van de netto-stichtingskosten te boven gaat), wanneer:

1. hem een toeslag is toegekend;

2. de lening niet meer bedraagt dan 90 pCt. van de netto-stichtingskosten;
3. de lening niet langer loopt dan hoogstens 30 jaren en verstrekt wordt tegen een onveranderlijke rentevoet;
4. de aanvrager nog niet 55 jaar oud is;
5. de aanvraag wordt gedaan door tussenkomst van een bemiddelend orgaan.

Een eventueel uit deze zekerheidstelling voortvloeiend verlies wordt door het Rijk en de gemeente in gelijke verhouding gedragen.

Wij hebben reeds enkele malen „het bemiddelend orgaan” genoemd. Deze instituten kennen wij niet; zij moeten nog worden opgericht. Veel weten wij hier nog niet van; alleen kennen wij de taakomschrijving, opgenomen in artikel 12. In de regeling lezen wij dat de verzoeken om de toeslag en de zekerheidstelling bij de desbetreffende instanties moeten worden ingediend door bemiddeling van deze organen. Aangezien, zoals reeds vermeld, deze organen nog niet bestaan, moet met de toepassing van deze regeling tot een nadere datum worden gewacht. Tot zolang blijft de bestaande premie- en bijdrageregeling onveranderd van kracht.

Wij moeten nog wijzen op een uitbreiding ten opzichte van de bestaande regeling. Tot nu toe was de Overheid slechts bereid een tegemoetkoming boven de premie te verstrekken, wanneer het betrof de bouw van een eengezinswoning. De Minister heeft het voorstel van de commissie eigen-woningbezit overgenomen en de toekenning van de besproken faciliteiten uitgebreid tot het meergezinshuis. Het is artikel 9, dat aangeeft, dat „onder eigenaar mede verstaan wordt het lid van een coöperatieve vereniging, waarvan de leden op de enkele grond van hun lidmaatschap het recht van uitsluitend gebruik van een aan die coöperatieve vereniging in eigendom toebehorende woning hebben”. Het eigendomsrecht van een appartement is reeds wettelijk geregeld, zodat bij de verkrijging van een flat, die vooral in de grote steden de laatste jaren steeds meer toepassing vindt, t.z.t. ook van de regeling tot bevordering van het eigen-woningbezit gebruik kan worden gemaakt.

De Minister heeft deze regeling tevens van toepassing verklaard, wanneer op de datum van aanvraag van de premie de aanvrager eigenaar of mede-eigenaar van een krot is en hij gedurende minstens één jaar vóór deze datum het krot heeft bewoond. Het behoeft geen nader betoog, dat voor de krotopruijing ruimere faciliteiten moeten worden verstrekt en daarom, zijn de in de aanvang genoemde percentages van de premie als toeslag voor deze gevallen met 30 verhoogd. Als voorwaarde is hiervoor bovendien nog gesteld, dat het krot moet zijn of worden afgebroken binnen zes maanden na het voor bewoning gereedkomen van de nieuwe woning. Een noodwoning, een keet, een woonwagen, een woonschip, een pluggenhut en soortgelijke bouwsels kunnen met een krot worden gelijkgesteld.

Volmaakt is deze regeling niet. Wij hopen echter, dat de Overheid de mening van Prof. Dr. Ir. H. G. van Beusekom, neergelegd in zijn preadvies voor de 173e jaarvergadering van de Nederlandsche Maatschappij voor Nijverheid en Handel, zal overnemen. Deze komt in het kort hierop neer, dat de eigen woning het middel is tegen alle maatschappelijke kwalen. De in deze regeling nog voorkomende belemmeringen zullen dan worden weggenomen en het streven naar een ideaal verder worden bevorderd.

Televisie in Nederland

Sedert 1 januari 1956, toen de Wet op het Kijkgeld van kracht werd, is iedere houder van een televisietoestel verplicht zijn toestel te doen registreren bij de dienst Luisteren Kijkelden van het Staatsbedrijf der P.T.T. Allen die op genoemd tijdstip reeds in het bezit waren van een televisietoestel moesten vóór 1 februari een televisiekaart aanvragen. Indien algemeen aan deze verplichting was voldaan zou dus per 1 februari een inzicht zijn verkregen in de in Nederland aanwezige televisietoestellen.

Naar oud-vaderlands gebruik is echter niet door iedereen met het vervullen van deze plicht grote haast gemaakt, zodat op 1 februari slechts ca. 26.000 toestellen waren aangegeven. Volgens een ruwe schatting was dit ruim de helft van het werkelijk aanwezige aantal. Geleidelijk wordt deze achterstand ingehaald, met een duidelijke versnelling na een berichtje in de couranten dat processen-verbaal zijn opgemaakt wegens het ontbreken van een televisiekaart. Toch had in mei nog ca. 15 pCt. van de aanmeldingen betrekking op vóór 1 februari aanwezige toestellen. Het aantal in de laatste maanden aangeschafte toestellen kan worden geschat op 3 à 4 duizend per maand.

geregistreerde televisietoestellen

1 februari 1956	26.267
1 maart	39.818
1 april	48.025
1 mei	55.364
1 juni	59.856

Het is nog niet mogelijk met normale middelen op elke plaats in Nederland een (of meerdere) televisieprogramma('s) te ontvangen. Het bovenste der op bladzijde 649 staande kaartjes geeft een overzicht van de delen van ons land die door Nederlandse en buitenlandse zenders worden bestreken. Tevens is hierin aangegeven volgens welk systeem de verschillende zenders werken. Nederland en Duitsland hebben het 625-lijnsysteem, de Belgische zenders passen gedeeltelijk eveneens dit systeem toe (Antwerpen), gedeeltelijk het Franse stelsel (Luik), terwijl Frankrijk volgens het 819-lijnsysteem uitzendt.

De reikwijdte van televisiezenders is in het algemeen niet veel groter dan de zgn. radio-optische horizon, dit is de afstand van de top van de zendantenne tot de horizon. De cirkels moeten worden beschouwd als een globale begrenzing van het gebied, waarbinnen met grote waarschijnlijkheid een bepaalde zender goed kan worden ontvangen. De werkelijke ontvangstmogelijkheid op een bepaald punt wordt door vele factoren, zoals hoogte, ligging, aanwezigheid van heuvels of hoge bebouwing tussen zender en ontvangstantenne, hoogte van deze antenne, beïnvloed. Bovendien spelen atmosferische omstandigheden een belangrijke rol. Het is dus zeer goed mogelijk, dat, als gevolg van gunstige omstandigheden, een zender ver buiten het aangegeven gebied kan worden ontvangen. Duidelijk blijkt dat de kans op een redelijk goede ontvangst in het noorden gering is. Nu 1 juli jl. het Duitse station Oldenburg, dat tot die datum proefuitzendingen verzorgde, regelmatig is gaan uitzenden, is wel een verbetering te verwachten. In de rest van het land zal over het algemeen minstens één programma goed kunnen worden ontvangen, terwijl in het zuiden bij een gunstige situatie zelfs keus uit 4 of 5 programma's kan worden gemaakt. De zender te Eindhoven is het eigendom van de N.V. Philips en wordt gebruikt voor experimentele

uitzendingen, waarbij het programma van Lopik wordt gerelayeerd.

Ten einde een inzicht te geven in de geografische spreiding van de (geregistreerde) televisietoestellen zijn in onderstaande tabel de aantallen per provincie en per gemeente met meer dan 100.000 inwoners opgenomen. De meest recente verdeling die beschikbaar is, is die per 1 april; gezien de zeer kleine verschillen in de percentages per 1 februari, 1 maart en 1 april is het waarschijnlijk dat de relatieve verdeling, zolang de ontvangstmogelijkheden als gevolg van het in bedrijf komen van nieuwe zenders niet veranderen, vrij constant zal blijven.

Zoals te verwachten was is het aantal kijkers in Groningen, Friesland en Drente miniem. In het zuiden van Friesland kan dank zij de relatief hoge ligging en de invloed van het IJsselmeer, Lopik nog wel worden ontvangen; in oostelijk Groningen en Drente blijkt Langenberg nog wel door te komen. De beperkte ontvangstmogelijkheden en het aangewezen zijn op Duitse zenders zullen invloed uitoefenen op de betaling van kijkgeld. Opvallend is nog het, ook relatief, kleine aantal ontvangers in Zeeland. Het grote aantal kijkers in Eindhoven behoeft geen nadere verklaring.

Geografische spreiding van geregistreerde televisietoestellen

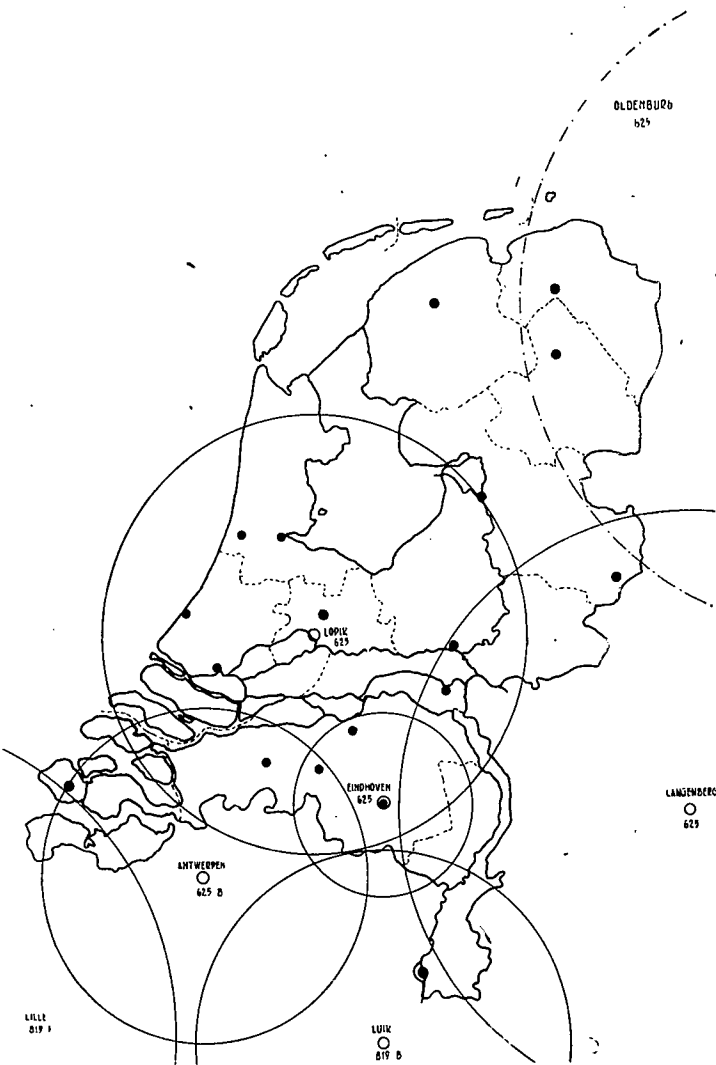
Provincie	Aantal	In pCt. van totaal
Groningen	9	0,0
Friesland	101	0,2
Drente	43	0,1
Overijssel	1.388	2,9
Gelderland	3.991	8,3
Utrecht	3.731	7,8
Noord-Holland	12.602	26,2
Zuid-Holland	15.608	32,5
Zeeland	303	0,6
Noord-Brabant	7.007	14,6
Limburg	3.242	6,8
Totaal	48.025	100

Gemeente	Aantal	in pCt. van totaal	In pCt. aantal inw.
Amsterdam	5.888	12,3	0,68
's-Gravenhage	3.458	7,2	0,57
Rotterdam	6.061	12,6	0,84
Arnhem	797	1,7	0,67
Breda	620	1,3	0,62
Eindhoven	2.257	4,7	1,46
Enschede	423	0,9	0,36
Groningen	3	0,0	0,002
Haarlem	985	2,1	0,59
Leiden	821	1,7	0,87
Nijmegen	874	1,8	0,72
Tilburg	716	1,5	0,55
Utrecht	2.008	4,2	0,82

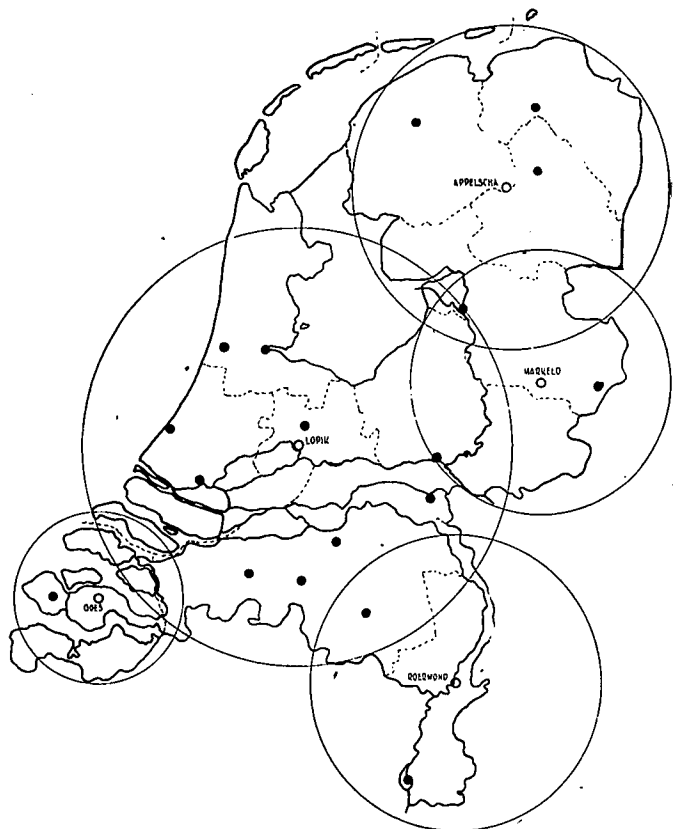
Natuurlijk wordt de huidige, vooral voor het noorden van het land onbevredigende, situatie niet bestendig. De P.T.T. kreeg via de Nozema opdracht vier televisiezendstations op te richten en wel bij Appelscha, Markelo, Goes en Roermond. De hiervoor benodigde zenders zullen door Philips' Telecommunicatie Industrie worden geleverd. Verwacht wordt dat de zender Goes voor de zomer van 1957, de zenders Roermond en Markelo voor het einde van 1957 in bedrijf zullen zijn. De zender Appelscha zal waarschijnlijk niet voor 1958 in bedrijf kunnen worden gesteld. De na ingebruikneming van deze zenders ontstane situatie wordt in het tweede kaartje ¹⁾ weergegeven.

¹⁾ Dit kaartje en enige andere gegevens werden ontleend aan „Het P.T.T.-bedrijf“, deel VII no. 1: A Survey of the TV and FM projects in the Netherlands, door Ir. J. L. Bordewijk.

Huidige situatie televisiezenders

Toekomstige situatie Nederlandse televisiezenders

Praktisch het gehele land zal dan de Nederlandse uitzendingen kunnen ontvangen. Het ligt in de bedoeling te zijner tijd, wanneer de geprojecteerde zenders enige tijd in bedrijf zijn, nieuwe cijfers betreffende de geografische verdeling van de televisietoestellen (gerelateerd aan aantal inwoners en gezinnen) te publiceren.

's-Gravenhage.

A. v. d. PUTTEN.

BOEKBESPREKING

Prof. W. J. de Langen, *De grondbeginselen van het Nederlandse belastingrecht, deel I*, N. Samson N.V., Alphen aan den Rijn 1954, 221 blz., f. 11,75.

Aanvankelijk hopen, het tweede deel tegelijk met het eerste te kunnen bespreken, heb ik met de bespreking van het eerste deel langer gewacht, dan achteraf wenselijk is gebleken. Thans meen ik echter met die bespreking niet langer te mogen wachten, ook al is het verslag van de discussie in de Vereniging voor Belastingwetenschap, die m.b.t. deel I op 30 april 1955 plaatsvond, nog niet in druk verschenen.

Dat die vereniging een vergadering aan dat boek heeft gewijd, toont reeds aan, dat in dit eerste deel een stuk wetenschappelijk werk is verricht dat de aandacht verdient zowel van hen, die in ons belastingrecht thuis zijn, als van de juristen die voor dat belastingrecht belangstelling zouden hebben, indien zij er meer in zagen dan een beginselooos conglomeraat van telkens veranderende regels.

Langs de weg der inductie, dus volgens de empirisch-analytische methode, heeft De Langen reeds in zijn oratie van 15 mei 1950 — aan hetzelfde onderwerp gewijd — getracht, het positieve belastingrecht in Nederland te herleiden tot een synthese van, of, zo men wil, een compromis tussen, een aantal algemene beginselen, waarvan bij sommige een aantal „onderbeginselen” valt aan te tonen. Na een inleidend hoofdstuk „Over het verrichte onderzoek”, dat hoofdzakelijk van methodologische aard is, bevat deel I van zijn boek een behandeling van de drie „verdelingsbeginselen” die De Langen verklaart te hebben onderkend: het *draagkrachtbeginsel*, het *beginsel van de bevoorrechte verkrijging* en het *profijt-beginsel*. In deel II zullen aan de orde komen het *welvaartsbeginsel*, het *beginsel van de minste pijn* en het *beginsel van de geoorloofde realisatie*, welk laatste men m.i. ook zou kunnen noemen het *beginsel van de geoorloofde*, immers praktisch vereiste en dus geoorloofde simplificatie, niet-realisatie of ruwheid.

In De Langens oratie was ook nog onderkend het gelijkheidsbeginsel, maar omdat hij dat beginsel bij nader inzien is gaan beschouwen als een beginsel van andere orde (in deel II zal dit worden uitgelegd) is het in het boek niet in de opsomming begrepen. In het boek komt de auteur dus niet tot zeven beginselen, maar tot zes, wat ik geruststellend vind: zeven is zo'n verdacht mooi getal, dat een onbewuste hinderpaal zou kunnen zijn om nog op zoek te gaan naar een achtste beginsel.

De Langen verklaart uitdrukkelijk dat hij die beginselen niet bepleit of belijdt, maar heeft *geconstateerd*, gevonden, en dat hij derhalve, waar hij moest uitgaan van gezaghebbende rechtsoordelen, zijn persoonlijk rechtsoordeel, dat hem ongemerkt in de deductieve methode terecht zou kunnen brengen, zoveel mogelijk heeft geëlimineerd. De vraag in hoeverre dat mogelijk

is, is beslissend voor het oordeel over de methode; de vraag, in hoeverre de schrijver binnen de grenzen van het mogelijke geslaagd is, zijn eigen rechtsoordelen niet te doen prevaleren, bepaalt het oordeel over het boek bij hen, die, zoals ik, in de methode op zichzelf wel geloven. Op een enkel punt is, naar ik vrees, de schrijver er niet in geslaagd om eigen opvattingen in voldoende mate te ecarteren: dat is, waar hij de progressie in onze inkomstenbelasting slechts ten dele verklaart uit een onderbeginsel van het draagkrachtprincipe en haar voor een deel toerekent aan het beginsel van de bevoorrechte verkrijging.

Het boek schenkt m.i. te weinig aandacht aan twee vragen, t.w. 1e. hoe men vóór het begin van het onderzoek die bepalingen uit ons positieve recht elimineert, die niets te maken hebben met het rechtsbewustzijn, doch uitsluitend met politieke behendigheid (ook dit zal wel door middel van gezaghebbende rechtsoordelen moeten worden uitgemaakt, maar het wordt moeilijker, naarmate de bepaling ouder is), en 2e. hoe het staat met de historische veranderingen in het tegen elkaar afwègen van tegenstrijdige beginselen en in het totstandbrengen van een synthese tussen niet - (geheel) tegenstrijdige beginselen. Wel bevat het hier en daar kritische uitspraken die, hoezeer ik ze overigens juist acht, in het kader van het boek niet zo gemakkelijk te plaatsen zijn, bijv. dat thans ongehuwden teveel inkomstenbelasting betalen in verhouding tot gehuwden. Met de zes beginselen kan het tariefsverschil niet verklaard worden (of misschien toch: met behulp van het welvaartsbeginsel, waaraan men onder thans niet meer bestaande omstandigheden een bijzonder groot gewicht heeft toegekend?). Maar indien dat verschil niet met behulp van de reeds ontdekte beginselen verklaard kan worden, is dan aangetoond dat er niet nog een onontdekt beginsel bestaat, waarop het verschijnsel kan worden teruggevoerd?

Wat er zij van zulke bedenkingen, het boek geeft op tal van plaatsen een belangrijk inzicht in de samenhang van bepaalde delen van ons belastingrecht en het prikkelt de lezers, voor zover zij niet sterk pragmatisch zijn ingesteld, dermate tot nadenken, dat het stellig methodologische en andere vruchten zal afwerpen.

's-Gravenhage.

B. SCHENDSTOK.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Van een echte geldmarkt was er ook de afgelopen week geen sprake daar er noch geld noch een markt was. Voor callgeld werd de rentevoet officieel op $1\frac{1}{2}$ pCt. per jaar gehandhaafd, doch hierop waren geen middelen te krijgen. Voor kasgeldleningen aan gemeenten met enkele maanden looptijd werd een rente van 3 pCt., voor 6, resp. 9 maanden looptijd een rente van $3\frac{3}{8}$, resp. $3\frac{1}{4}$ (de maximum toegestane rente voor looptijden tot 6 jaar) genoemd; ook hier lieten de geldgevers echter verstek gaan.

Met argusogen sloeg men in financiële kringen de precaire liquiditeitspositie van de Schatkist gade. Deze was van zodanige aard, dat het Rijk zich genoopt zag voor de tweede maal een groot beroep te doen op de Centrale Bank, ditmaal in de vorm van het onderbrengen van f. 120 mln. schatkistpapier bij haar. Dit, alsmede

het commentaar van de Bank hierbij, dat zij „thans geheel voldaan aan haar verplichting tot overneming van schatkistpapier op de voet van de Rijksmarkenovereenkomst, waarin die overeenkomst onder bepaalde voorwaarden en tot beperkte bedragen voorzagt”, brachten veler tongen in beweging. Met name verdiepte men zich in gissingen over de vraag, van waar het Rijk verdere benodigde liquide middelen te verschijn zou moeten toveren, in het geval zijn hoge kasuitgaven zouden voortduren en de nog aanwezige speelruimte, gevormd door een renteloos voorschot van De Nederlandsche Bank aan het Rijk, ten bedrage van maximaal f. 150 mln., zou worden uitgeput.

De kapitaalmarkt.

In Wallstreet werden de dingen gedurende de verslagweek door een wat roser bril bekeken dan vorige weken: Het koersgemiddelde Dow Jones Industrials, dat zich sedert 11 mei beneden 500 had bewogen, overschreed dit niveau op 5 juli. Over ongunstige repercussies van de grote staalstaking, welke deze week uitbrak, werd nauwelijks gerept; eerder zag men daarin een voorbode van een nieuwe loon-prijsspiraal. De plannen voor aanleg van een oliepijpleiding in West-Europa bleken danig tot de verbeelding te spreken; oliefondsen, waaronder Koninklijke, ondergingen hierdoor een fikse koersstijging.

Dit laatste was oorzaak, dat in Amsterdam Koninklijke in één dag met niet minder dan 30 punten omhoog sprong. Dat de opwaartse koersbeweging, wat het Damrak betreft, inmiddels meer het karakter van een solo dan van een koorzang had, volgt uit onderstaand koerslijstje.

Het door de Rotterdamsche Bank berekende aandelenrendement bedroeg per 30 juni jl. 5,3 pCt., tegen 4,7, 4,4, 4,6 en 4,7 pCt. per ultimo juni, september, en december 1955 resp. maart 1956. De relatief grote recente stijging van dit cijfer wordt in de toelichting daarop zowel aan koersdaling (behalve bij de internationale concerns) als aan dividendverhogingen toegeschreven.

Op de staatsfondsenmarkt vertoonden verschillende leningen enige verdere koersafbrokkeling. De atmosfeer, gecreëerd door de gesprekken over de „lege” schatkist, was uiteraard niet bepaald geschikt voor het optreden van een koersherstel op deze markt. Overigens is de lange rentestand hier te lande, zowel conjunctureel als internationaal gezien, nog steeds eerder laag dan hoog te noemen. Zo viel het op — om van Duitse verhoudingen nog maar te zwijgen — dat in Groot-Brittannië gedurende de verslagweek de omzetting van de aflosbare $2\frac{1}{2}$ pCt. War-Loan in $4\frac{1}{2}$ pCt. zes-jarige staatsobligaties à $98\frac{1}{2}$ pCt. werd aangekondigd.

Een rem op verdere rentestijging in Nederland vormt momenteel stellig het rentegamma. Weliswaar zijn de vorige week de rentemaxima voor enkele termijnen een kleinigheid verhoogd, doch dit gold niet voor de voor de kapitaalmarkt belangrijkste termijn, nl. de langste in het gamma vermelde gemiddelde looptijd (20 jaar en langer) waarvoor de maximum-rente op $4\frac{1}{4}$ pCt. werd gehandhaafd. Tegen laatstgenoemde rentevoet werden de afgelopen weken inderdaad enkele onderhandse leningen door institutionele beleggers aan gemeenten verstrekt. De betreffende geldgevers nemen het zekere (nl. $4\frac{1}{4}$ pCt. rente) voor het onzekere (nl. X pCt. in de toekomst, waarbij X zowel $>$ als $<$ dan $4\frac{1}{4}$ pCt. kan zijn). Deze bereidheid tot belegging over te gaan vormt juist de rem op verdere rentestijging.

Aand. indexcijfers A.N.P.-C.B.S. (1953 = 100)	22 juni 1956	29 juni 1956	6 juli 1956
Algemeen	221,1	219,7	222,4
Internat. concerns	301,0	298,0	303,0
Industrie	163,2	163,7	164,3
Scheepvaart	162,2	162,4	164,2
Banken	142,1	140,7	141,8
Indon. aand.	123,7	123,7	123,5

Aandelen			
Kon. Petroleum	802½	804½	839½
Unilever	421¼	417	419
Philips	306½	295½	293¼
A.K.U.	270	265¼	259½
Kon. N. Hoogovens	325½	329	335
Van Gelder Zn.	248	246	248
H.A.L.	183	183½	184¼
Amsterd. Rubber	98½	100½	99½
H.V.A.	117¼	118	119

Staatsfondsen			
2½ pCt. N.W.S.	70%	69¼	69%
3-3½ pCt. 1947	91½	91½	91½
3½ pCt. 1955 I	92	91%	91
3 pCt. Grootboek 1946	91¼	91¼	90%
3 pCt. Dollarlening	93%	93%	92%

Diverse obligaties			
3½ pCt. Gem. R'dam 1937.VI ...	95%	96	96
3½ pCt. Bk. v. Ned. Gem. 1954 II/III	88	88	89½
3½ pCt. Nederl. Spoorwegen	95½	95%	96½
3½ pCt. Philips 1948	96%	96%	97%
3½ pCt. Westl. Hyp. Bank	90	90	90

J. C. BREZET

OPENBARE EMISSIES ¹⁾, UITLOTINGEN EN CONVERSIES ²⁾, mei 1956³⁾
(in duizenden guldens)

	Emissies			Afschaaf- gestelde obi- gaties en pandbrieven	Conversies obligaties en pandbrieven
	Obligaties	Aandelen	Totaal		
Binnenland:					
Staatsleningen Nederland	396.000	—	396.000	—	—
Staatsleningen Overzeese Rijks- delen	—	—	—	111	—
Provincies	—	—	—	762 ⁴⁾	—
Gemeenten	12.000	—	12.000	36	—
Waterschappen	—	—	—	—	—
Bank voor Nederl. Gemeenten ..	—	—	—	7	1.108
Hypotheekbanken	—	—	—	—	—
Bank- en kredietinstellingen ..	350	—	350	4	—
Industrie	250	3.620	3.870	488	—
Scheepvaart	—	14.796	14.796	—	—
Kerkelijke en liefdadige instellin- gen	—	—	—	214	—
Handel	500	820	1.320	—	—
Diversen	—	—	—	382	—
Algemeen Totaal	409.100	19.236	428.336	2.004	1.108
W.o. overheidssector	408.000	—	408.000	909	—
Bank v. Nederl. Gemeenten private sector	1.100	19.236	20.336	1.095	1.108

¹⁾ Reële bedragen volgens stortingsdatum.
²⁾ De bedragen der niet uitgelote obligaties c.q. pandbrieven, welke afschaaf-
werden gesteld, zijn niet bekend.
³⁾ Volgens datum van betaalbaarstelling.
⁴⁾ Inclusief premieleningen.
⁵⁾ Bron: Statistisch bulletin van het C.B.S.

N.V. v.h. NIERSTRASZ

Gevestigd te Amsterdam

Uitgifte van Nominiaal f 350.000.- gewone aandelen

ten volle delende in de resultaten over
het boekjaar 1956 en volgende jaren
tegen de koers van 115%

De inschrijving op bovengenoemde aan-
delen wordt uitsluitend voor de houders
van gewone aandelen opengesteld op

WOENSDAG, 18, JULI 1956

van des voormiddags 9 tot des namiddags
4 uur, ten kantore van de Heren

R. MEES & ZONEN

te Rotterdam en 's-Gravenhage

de Heren

BEELS & Co. - De CLERCQ & BOON

HARTSINCK te Amsterdam,

op de voorwaarden van het prospectus
d.d. 9 juli 1956.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten benevens, tot een beperkt
aantal, exemplaren van het laatste jaarverslag en de statuten
zijn bij de inschrijvingskantoren verkrijgbaar.

Rotterdam, 9 juli 1956

R. MEES & ZONEN

STALEN KANTOOR MEUBELEN

Abonneert U op DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie
van:

Prof. P. Hennipman,
A. M. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniët,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart,
Prof. F. de Vries,
Prof. J. Zijlstra.

Abonnementsprijs f 22,50;
fr. p. post f 23,60; voor stu-
denten f 19.—; fr. per post
f 20,10.

Abonnementen worden aan-
genomen door de boekhandel
en door uitgevers

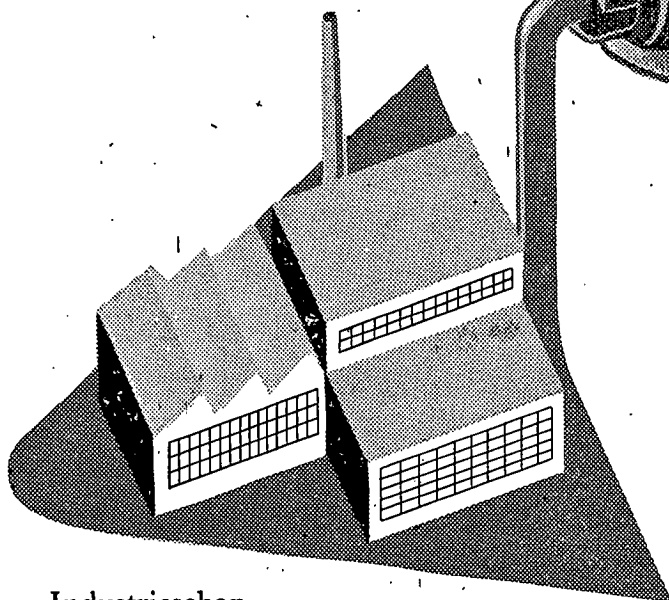
**DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM**

DE TWENTSCHE BANK N.V.

Gecombineerde Maandstaat op 30 juni 1956

Kas, Kassiers en Dag- geldeningen .. f	104.218.755,27	Kapitaal	f 49.000.000,-
Nederlands		Reserve	20.500.000,-
Schatkistpapier ..	421.900.000,-	Bouwreserve	1.000.000,-
Ander Overheidspapier ..	56.226.692,82	Deposito's op Termijn ..	279.448.054,16
Wissels	18.200.223,01	Crediteuren	752.201.927,16
Bankiers in Binnen- en Buitenland.	35.901.217,03	Geaccepteerde Wissels ..	1.505.774,73
Effecten, Syndicaten en Waarden	69.262.972,91	Door Derden Geaccepteerd	1.610.274,03
Prolongaties en Voor- schotten tegen Effecten ..	35.778.519,71	Overlopende Saldi en Andere Rekeningen ..	28.174.531,69
Debiteuren	380.900.582,07		
Deelnemingen (incl. Vorschotten) ..	6.051.598,95		
Gebouwen	5.000.000,-		
	<u>f 1.133.440.561,77</u>		<u>f 1.133.440.561,77</u>

Zet Uw industrie neer

in de

kanaalstreek!

Langs het Stadskanaal bieden zes gemeenten U industrie-terrein en een niet-overvoerde arbeidsmarkt. Er is bouwrijpe grond, waar riolering, gas- en stroomleidingen reeds aanwezig zijn. De bouwpremie bedraagt 25 %!

Uitstekende verkeersverbindingen, goed onderwijs, de mogelijkheid voor gezonde recreatie . . . dat alles bieden deze plaatsen U én Uw staf.

Een uitvoerige documentatie omtrent de industriële vestigingsfactoren in de Kanaalstreek wordt U op aanvraag gaarne gezonden. Stel U daarvoor in verbinding met het Industrieschap „De Kanaalstreek”.

Gemeentehuis Stadskanaal. Tel. 28 en 125.

Industrieschap

'de kanaalstreek'

GASSELTERNIJVÉEN • STADSKANAAL • NW. BUIJEN
MUSSELKANAAL • VALTHERMOND • TER-APEL

vacatures

De Rijksdienst voor het Nationale Plan roept sollicitanten op voor de functie van

ASSISTENT VAN DE DIRECTIE

In aanmerking komen krachten van academisch niveau, bij voorkeur met ervaring op planologisch gebied op grond van werkzaamheden in de Overheidsadministratie; ruime belangstelling voor planologisch werk is in ieder geval gewenst.

Aanstelling, afhankelijk van leeftijd en ervaring, geschiedt in de rang van adjunct-planoloog dan wel planoloog. (Salaris f 446.— — f 747.— p. m.).

Sollicitaties binnen twee weken na het verschijnen van dit blad te richten aan de directeur van de Centrale Personeelsdienst, Bezuidenhoutseweg 15, 's-Gravenhage onder O-1106/602.

beschikbare krachten

ECONOMISCH DOCTORANDUS

(bedr.econ. richting)

te Rotterdam in 1955 afgestudeerd, 30 j. oud, gehuwd, 2 kinderen, Indon. Staatsb., thans in Indonesia verblijvend, zoekt passende werkkring in Europa. Br. no. E.-S.B. 27-1, Bur. v. d. Blad, Postbus 42, Schiedam.

EERSTE NEDERLANDSCHE

VERZEKERING-MIJ. OP HET LEVEN EN TEGEN
INVALIDITEIT N.V.

- Pensioenregelingen
- Risico-herverzekering van pensioenfondsen
- Aanvullingen op het wettelijk bodempensioen

HOOFDKANTOOR:
JOHAN DE WITTLAAN 50 — 'S-GRAVENHAGE
TEL. 01700-51.43.51